

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

MANUEL KASTELSOVA PARADIGMA INFORMACIONOG NAČINA RAZVOJA I UMREŽENOG DRUŠTVA

Rezime

Autor problematizuje doprinos Manuela Kastelsa savremenoj sociologiji i utemeljenju paradigme informatičkog razvoja. U centru autorovih razmatranja nalazi se kastelsova pretpostavka nastanka umreženog društva i procesi globalizacije sveta.

Ključne reči: *Manuel Kastels, paradigma informatičkog razvoja, umreženo društvo, nove tehnologije, globalizacija.*

MANUEL KASTEL'S PARADIGM OF THE WAY OF THE INFORMATION OF THE DEVELOP- MENT AND THE NETWORK SOCIETY

Summary

The author problematizes the contribution of Manuel Kastelo to the contemporary sociology and the foundation of the paradagim of the information development. The focus of this research is Kastel's assumption of the origin of the network society and the process of the globalization of the world.

Key words: *Manuel Kastels, the paradigm of the information development, the network society, new technologies, globalization.*

Za mnoge istraživače, *Manuel Kastels* (r. 1942) spada među najvažnije mislioce svoje generacije. Od mnogih kritičara on je proglašavan za najvažnijeg sociologa posle Maksa Vebera.

M. Kastels se formirao pod uticajem marksizma, posebno marksističkog strukturalizma Luisa Altitsea, ali i dela Alena Turena. Pošto je kao levičar došao u sukob sa frankističkim režimom bio je prinuđen da napušti Španiju. Krenuo je u Pariz gde je završio studije sociologije i predavao je na pariskom Univerzitetu (u kampusu – Nantru) i učestvovao u studentskom pokretu 1968. godine. Posle 1979. godine odlazi u SAD gde radi na Univerzitetu u Berkliju, predavajući sociologiju grada i regionalnog razvoja. Dobri poznavaoi o njemu pišu ne samo kao o strasnom istraživaču, već i kao velikom putniku. Predavao je na preko 20 univerziteta širom sveta – od Rusije do Singapura, od Tajvana do Čilea.

Posle „*Urbanog pitanja – marksistički prilaz*“ (1979), Manuel Kastels u periodu 1996-1998. publikuje trotomno delo „*Informaciono doba*“ (*I. Uspon umreženog društva; II Moć identiteta; III Kraj milenijuma*) na oko 1500 stranica, što predstavlja svojevrsnu enciklopedijsku analizu uloge informacijske revolucije u našem dobu. Ova trotomna studija, po oceni nekih kritičara, po svom značaju prevazilazi delo američkoga autora Danijela Bela „*Dolazak postindustrijskog društva*“ (1974). Neki su čak skloni da ga upoređuju sa delom Karla Marksa, od fundamentalnog značaja za razumevanje našeg doba.

U studiji „*Informaciono doba*“ koja predstavlja sintezu i vrhunac njegovog stvaralaštva, Kastels definiše svoju *paradigmu informacionog razvoja i umreženog svetskog društva*. On ukazuje da se informaciona epoha, koja proizilazi iz novih tehnologija i informacione revolucije, bitno razlikuje od industrijskog kapitalizma. Ona otvara put konstituisanja novoga društva, umreženog društva *informacionog kapitalizma*. U ovoj studiji autor razmatra promene koje nastaju, pod uticajem informacione revolucije, u strukturi savremenog svetskog društva – u tehnologiji, ekonomiji, u sadržaju i karakteru rada, kulturi, kompoziciji društvenih klasa, kao i ulogu naučnih i menadžerskih elita i novih kulturnih pokreta kao aktera društvenih promena.

Novi svet informacionog doba nastao je, kako piše Kastels, sredinom 70-tih godina 20. veka iz tri nezavisna procesa: informacijske revolucije; ekonomske krize kapitalizma i etatizma i njihovio restrukturiranje; i procvata kulturnih društvenih pokreta (kao što su slobodarski studentski pokret, pokret za ljudska prava, feminizam i ekološki pokret). Iz interakcije tih procesa i reakcija nastala je, veli Kastels, „nova dominantna društvena struktura *umreženo društvo*; i nova ekonomija, informaciona globalna ekonomija, te nova kultura, kultura stvarne virtualnosti. Logika usađena u tu ekonomiju, to društvo i tu kulturu, temelj je društvenog delovanja i institucija širom međuzavisnog sveta“.¹ Najvažnija strukturna posledica novih informacionih tehnologija na ekonomiju i sve druge delatnosti i oblasti – jeste umreženo društvo. *Mreža* je osnovna jedinica ekonomske i socijalne organizacije društva, a ne porodica, pojedinac ili preduzeće. M. Kastels razmatra strukturu i dinamiku informacionog kapitalizma u uslovima globalizacije i nastajućeg umreženog društva. Način funkcionisanja globalne ekonomije, ulogu mreže menadžmenta kao kolektivnih kapitalista, odnose između društvenih klasa; transformaciju uloge države i nacije, društvene pokrete i kulturne borbe za moć u informacionom dobu.

Kastels istražuje nove puteve i aktore društvenih promena u uslovima umreženog društva. Za razliku od industrijske ere, kada se industrijski radnik žestoko borio protiv kapitala u informacionom dobu – ističe Kastels – prevladajuća logika dominantnih

¹ M. Kastels: *Informaciono doba. Kraj tisućljetu*, Golden Marketing, Zagreb, 2003, str. 360.

globalnih mreža toliko je upadljiva i prodorna da izgleda da se njene dominacije jedino može osloboditi ako se izađe izvan tih mreža i izgradi identitet na otporu na temelju sasvim drugačijeg sistema vrednosti i uverenja. Snaga društvenih pokreta, koji se temelje na identitetu otpora, ogleda se u tome što su oni autonomni spram državnih institucija, logike kapitala, tržišta i privlačne moći tehnologije. U ovom kontekstu autor analizira razlike i vrste identiteta otpora – oličenih u etničkim i verskim pokretima, feminizmu, ekološkom pokretu, ukazujući na njihovu ulogu u savremenosti. M. Kastels zaključuje „da bi kulturni pokreti mogli rekonstruisati društvene institucije i staviti tehnologiju u službu ljudskih potreba i želja, oni moraju preći dug put, od zajednica izgrađenih na identitetu otpora do novih identiteta utemeljenih na projektima koji bi izrasli iz vrednosti negovanih u tim zajednicama“.² Da bi se došlo do takvog prelaza – od identiteta utemeljenog na otporu do identiteta zasnovanog na projektu, mora se pojaviti *nova politika*. Ta će biti *nova kulturna politika*, saobražena uslovima informacijskog doba i potrebama kulturne borbe pomoću simbola, za uticaj na raspodelu ne samo socijalne već i simboličke moći u javnom prostoru. Otuda novi društveni pokreti u uslovima globalizacije i informacionog doba moraju izgrađivati modernu strategiju borbe na principima *gramšijevske kulturne hegemonije* ako žele svojim alternativnim projektima da ostvare uticaj na društvene promene.

M. Kastels smatra da kao što je *industrializam* bio orjentisan prema ekonomskom rastu, *informatizam* je mnogo zainteresovaniji za razvoj znanja i kreacije mreža. Razvoj informativne globalne ekonomije i masovne virtualne kulture predstavljaju centralni deo njegovih socioloških razmatranja dinamike postindustrijskog društva. Kastels smatra da „mi živimo u globalnom selu, ali smo članovi kućice globalnih proizvoda i lokalnih distributera“. M. Kastels je napisao i studiju „*Internet galaksija*“ (2001) u kojoj je istraživao socijalne i kulturne posledice (efekte) izazova Interneta na poslovanje i život u umreženom društvu.

Iako je nesporan značaj doprinosa M. Kastelsa u savremenim društvenim naukama – u zasnovanju informacione paradigme razvoja, kao i kritičkog ukazivanja da u informacionom dobu ipak postoji „golem jaz između našega tehnološkog razvoja i naše društvene zaostalosti“,³ valja reći da se njegovo delo ne završava optimističkom vizijom da je moguća radikalna promena kapitalizma. On, kao „šezdesetomaš“ i razočarani levičar iz mladosti danas, nasuprot Marksu, ističe: „teoriju i istraživanje treba shvatiti kao sredstvo razumevanja sveta i procenjivati ih isključivo prema tome koliko su tačni, strogi i relevantni. U 20. veku filozofi su pokušavali promeniti svet. U 21. veku vreme je da ga drukčije tumače.“⁴

Postavlja se pitanje: da li su idolatrija naučno-tehnološkog pregresa, moć novih tehnologija i informatička revolucija doista učinili čoveka saistorijskim? I da li će *slatki roboti* (R. Mils), visoko funkcionalizirani u umreženom globalnom i svetskom društvu, da parafraziram reči velikog srpskog pesnika Branka Miljkovića – *umeti da pevaju o slobodi kao što su to nekad sužnji pevali o njoj*? Čini nam se da se Manuel Kastels pletući svoju priču o umreženom društvu i sam upleo u nju. Njegov oportunistički odnos prema globalnom nastajućem kapitalizmu i njegove prospekcije da će jedino SAD postati globalni čuvar mira u svetu obespekojavajuće deluju. Ne čini li tu Kastels ustupak ne samo ratnoj privredi Amerike, njene hegemonije i mondijalizovanog kapitala, nego i ne dolazi li u sukob sa svojim idealima o mogućem slobodnom i pravednom društvu i budućnosti razvoja čovečanstva?

² M. Kastels: isto, str. 376.

³ M. Kastels: isto, str. 382.

⁴ M. Kastels: isto, str. 382.